

PRVÉ ZMLUVY

Vzhľadom na katastrofálne následky druhej svetovej vojny a neustálu hrozbu konfrontácie medzi Východom a Západom sa zmierenie medzi Francúzskom a Nemeckom stalo kľúčovou prioritou. Spolupráca týkajúca sa uhoľného a oceliarskeho priemyslu medzi šiestimi európskymi krajinami upravená Parížskou zmluvou v roku 1951 znamenala prvé kroky na ceste k európskej integrácii. Rímske zmluvy z roku 1957 znamenali upevnenie základov tejto integrácie a potvrdenie myšlienky spoločnej budúcnosti šiestich zapojených európskych krajín.

PRÁVNÝ ZÁKLAD

- [Zmluva o založení Európskeho spoločenstva uhlia a ocele](#) (ESUO), t. j. Parížska zmluva, bola podpísaná 18. apríla 1951 a platnosť nadobudla 23. júla 1952. Po prvýkrát v histórii sa šesť európskych štátov rozhodlo usilovať o vzájomnú integráciu. Táto zmluva umožnila položiť základy Spoločenstva zriadením výkonného orgánu s názvom Vysoký úrad, Parlamentného zhromaždenia, Rady ministrov, Súdneho dvora a Poradného výboru. Zmluva o ESUO bola podľa článku 97 uzavretá na obdobie 50 rokov a jej platnosť sa skončila 23. júla 2002. V súlade s protokolom (č. 37) pripojeným k zmluvám (Zmluva o Európskej únii a Zmluva o fungovaní Európskej únie) bola čistá hodnota aktív ESUO v čase zániku tohto spoločenstva pridelená Výskumnému fondu pre uhlie a oceľ na financovanie výskumu členských štátov v odvetviach týkajúcich sa uhoľného a oceliarskeho priemyslu.
- Zmluva o Európskom hospodárskom spoločenstve (EHS) a Zmluva o Európskom spoločenstve pre atómovú energiu (ESAE, známa skôr ako Euratom), čiže Rímske zmluvy, boli podpísané 25. marca 1957 a platnosť nadobudli 1. januára 1958. Na rozdiel od Zmluvy o ESUO boli Rímske zmluvy uzavreté na „dobu neurčitú“ (článok 240 Zmluvy o EHS a článok 208 Zmluvy o Euratome), z čoho vyplýva takmer ústavný charakter týchto zmlúv.
- Šiestimi zakladajúcimi krajinami boli Belgicko, Francúzsko, Holandsko, Luxembursko, Nemecko a Taliansko.

CIELE

- Podľa deklarovaných zámerov zakladateľov ESUO malo toto spoločenstvo predstavovať len prvý krok v budovaní „Európskej federácie“. Spoločný trh s uhlím a oceľou mal byť experimentom, ktorý sa mal postupne rozširovať aj na ďalšie hospodárske oblasti a završil by sa vytvorením „politickej“ Európy.
- Cieľom Európskeho hospodárskeho spoločenstva bolo vytvorenie spoločného trhu založeného na štyroch slobodách, t. j. voľnom pohybe tovaru, osôb, kapitálu a služieb.

- Cieľom Euratomu bolo koordinovať dodávky štiepných materiálov a výskumné programy venované mierovému využitiu jadrovej energie, ktoré prebiehali alebo sa pripravovali v členských štátoch.
- Z preambúl všetkých troch zmlúv vyplýva, že za vytvorením spoločenstiev bolo presvedčenie, podľa ktorého musia štáty Európy spolupracovať na budovaní spoločnej budúcnosti, pretože iba tak budú môcť riadiť svoj osud.

HLAVNÉ ZÁSADY

Európske spoločenstvá (ESUO, EHS a Euratom) boli výsledkom postupného procesu uvažovania o Európe, myšlienky úzko naviazanej na udalosti, ktoré otriasli kontinentom. Po skončení druhej svetovej vojny bolo treba reorganizovať najdôležitejšie odvetvia, najmä oceliarsky priemysel. Budúcnosť Európy, ktorú ohrozovala konfrontácia medzi Východom a Západom, spočívala v zmiernení Francúzska a Nemecka.

Výzvu francúzskeho ministra zahraničných vecí Roberta Schumana z 9. mája 1950 možno považovať za zrod Európskeho spoločenstva. Výber uhlia a ocele mal v tej dobe veľkú symboliku. Začiatkom päťdesiatych rokov 20. storočia boli ťažba uhlia a oceliarstvo základnými odvetviami priemyslu a základmi hospodárskej sily európskych krajín. Okrem jednoznačných hospodárskych výhod, ktoré z toho vyplývali, predstavovalo zlúčenie francúzskych a nemeckých zdrojov zároveň koniec antagonizmu medzi oboma krajinami. Robert Schuman 9. mája 1950 vyhlásil: „Európa sa nevybuduje ani naraz, ani vcelku. Vybuduje sa naplňaním konkrétnych skutkov, v prvom rade vytvorením skutočnej solidarity“. A práve na tomto základe Francúzsko, Taliansko, Nemecko a štáty Beneluxu (Belgicko, Holandsko a Luxembursko) podpísali Parížsku zmluvu, ktorej ústrednými bodmi boli:

- voľný pohyb tovaru a voľný prístup k výrobným zdrojom,
- neustále sledovanie trhu s cieľom predchádzať narušeniam, ktoré by mohli viesť k zavedeniu výrobných kvót,
- zachovávanie pravidiel hospodárskej súťaže a transparentnosti cien,
- podpora a modernizácia odvetvia a jeho konverzia.

Po podpísaní Parížskej zmluvy René Pleven navrhol vytvorenie európskej armády, aj keď Francúzsko bolo proti obnoveniu nemeckých ozbrojených síl. K Európskemu obrannému spoločenstvu (EOS), dohodnutému v roku 1952, sa malo pridať aj Európske politické spoločenstvo (EPS). Oba projekty boli zrušené po tom, ako ratifikáciu zmluvy zamietlo francúzske Národné zhromaždenie 30. augusta 1954.

Úsilie oživiť proces európskej integrácie nadobudlo po neúspechu EOS konkrétnu podobu v návrhoch z konferencie v Messine (v júni roku 1955) týkajúcich sa colnej únie a atómovej energie. Vyvrcholilo podpísaním Zmluvy o EHS a Zmluvy o ESAE.

Ustanovenia Zmluvy o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva ([Zmluva o EHS](#), Rímska zmluva) zahŕňali:

- zrušenie ciel medzi členskými štátmi,
- vytvorenie spoločného colného sadzobníka pre vonkajší styk,

- zavedenie spoločnej politiky v oblasti poľnohospodárstva a dopravy,
- zriadenie Európskeho sociálneho fondu,
- založenie Európskej investičnej banky,
- vytvorenie užších vzťahov medzi členskými štátmi.

Na dosiahnutie týchto cieľov boli v Zmluve o EHS stanovené hlavné zásady a bol vymedzený rámec legislatívnej činnosti inštitúcií Spoločenstva. Jeho súčasťou boli spoločné politiky: spoločná poľnohospodárska politika (články 38 až 43), dopravná politika (články 74 a 75) a spoločná obchodná politika (články 110 až 113).

Spoločný trh mal umožniť voľný pohyb tovaru a mobilitu výrobných faktorov (voľný pohyb pracovníkov a podnikov, slobodu poskytovať služby a voľný pohyb kapitálu).

[Zmluva o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu](#) (Zmluva o Euratome) stanovila vysoko ambiciózne ciele vrátane „rýchleho vzniku a rastu jadrových priemyslov“. Vzhľadom na zložitú a zároveň citlivú povahu jadrového priemyslu, ktorý sa dotýkal životne dôležitých záujmov členských štátov (obrana a nezávislosť štátu), bolo však nutné znížiť ambície Zmluvy o Euratome.

Dohovor o určitých spoločných inštitúciách, ktorý bol podpísaný a nadobudol platnosť v rovnakom čase ako Rímske zmluvy, stanovoval, že Parlamentné zhromaždenie a Súdny dvor budú spoločnými inštitúciami. Platnosť tohto dohovoru uplynula 1. mája 1999. Zostávalo ešte zlúčiť výkonné zložky, čo sa stalo Zmluvou o vytvorení spoločnej Rady a spoločnej Komisie Európskych spoločenstiev z 8. apríla 1965, známou aj ako [Zmluva o zlúčení](#), ktorou sa zavril proces zjednocovania inštitúcií.

Odvtedy sa zdôrazňuje prednostné postavenie EHS nad odvetvovými spoločenstvami, t. j. ESUO a ESAE. To znamenalo víťazstvo pre všeobecný režim EHS nad koexistenciou dvoch organizácií s odvetvovými pôsobnosťami a zriadenie jeho inštitúcií.

Tento informačný list pripravila tematická sekcia Európskeho parlamentu pre práva občanov a ústavné veci.

Mariusz Maciejewski / Rudolfs Verdins
04/2024